

รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี

MODELS OF PARTICIPATORY LEARNING PROCESS TO ENHANCE ORGANIC FRUIT MANAGEMENT

Received:	August	11, 2021
Revised:	August	24, 2021
Accepted:	August	27, 2021

บุษราพร จรดล (Budsaraporn Joradol)^{*}
เฟื่องอรุณ ปรีดีดิลก (Fuangarun Preededilok)^{**}
สุจินดา ณะภูมิ (Sujinda Thanaphum)^{***}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี 2) วิเคราะห์ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี และ 3) นำเสนอรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยจำนวนทั้งหมด 56 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์โครงสร้างกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน สนนากลุ่มและประชุมกลุ่มย่อย ได้แก่ เกษตรกรต้นแบบอินทรี นักวิชาการ ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรอินทรี เจ้าหน้าที่สนับสนุน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนา กลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษารูปได้ว่า

- 1) กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับ ดังนี้ กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ด้านวางแผน ด้านร่วมกิจกรรม ด้านรับผลประโยชน์ ด้านแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และด้านการประเมินผล อยู่ในระดับมาก และด้านรับรู้ปัญหา อยู่ในระดับปานกลาง
- 2) ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัจจัยภายใน ด้านบุคคล อยู่ในระดับมากที่สุด และปัจจัยภายนอก ด้านผู้นำ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม อยู่ในระดับมากตามลำดับ และด้านสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง
- 3) รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี เป็นรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของการรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรี เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรได้ศึกษาหาความรู้ เรียนรู้และเริ่มลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่ค้นพบภายในกลุ่ม จนเกิดทักษะ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และทำการปรับปรุงแก้ไขจนประสบความสำเร็จจึงตัดสินใจทำการเกษตรอินทรีอย่างต่อเนื่องภายใต้การ

^{*} นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต , สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
student in Degree of Doctor of Philosophy in Development Education Department ,Faculty of Education
Chulalongkorn University , joradolbee@gmail.com 081-9430783

^{**} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพัฒนศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Assistant Professor, in Development Education Department ,Faculty of Education , Chulalongkorn
University.

^{***} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาควิชาเทคโนโลยีชีวภาพ, คณะวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล
Assistant Professor, in Biomedical Science (Genetics), Faculty of Science , Mahidol University.

สนับสนุนของสามพรานโมเดล ที่ส่งเสริมสนับสนุนการรวมกลุ่มให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการจัดการผลไม้
อินทรีย์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรสามารถนำไปปรับใช้
ประยุกต์ และบูรณาการให้กับกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อื่นได้และจะทำให้กับเกษตรกรอินทรีย์มีคุณภาพชีวิตและมี
ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : รูปแบบ,กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม, การมีส่วนร่วม, การจัดการผลไม้อินทรีย์

Abstract

The objectives of this research were 1) to study general status of the participatory learning model to promote organic fruit management, 2) to analyze participatory learning process factors to promote organic fruit management and 3) to propose the participatory learning model to promote organic fruit management. The number of population in the study was 56, persons responded to the questionnaire and 30 sample were purposively structured interview. Group discussion and sub-group meeting consisted of role model organic farmers, academics, representatives from organic farmer groups, supporting officers, and public sector officers. Data were collected both quantitatively and qualitatively. The research instruments were a questionnaire, interview form, a record of group discussion. Data were analyzed using frequency, mean, standard deviation, percentage and content analysis.

The study result can be concluded as follows:

1) The participatory learning model of farmers to promote organic fruit management was overall at a high level. Consideration of each aspect found the participatory learning in terms of planning, joining activities, receiving benefits, sharing knowledge, and evaluation were at a high level while perceived problems was at a moderate level, respectively.

2) The participatory learning process factors to promote organic fruit management were overall at a high level. Consideration of each aspect found the internal factor in terms of individuals was at the highest level and the external factor in terms of leader was at the highest level, followed by economy and society which were at a high level respectively while environment was at a moderate level.

3) The developed model was a model of participatory learning process of organic farmer grouping so that farmers group members can study, learn, and begin to follow the guidelines found within the group until they have the participatory learning process, making improvements until successful, and deciding to continue organic farming under the support of Sampran Model that enhances and supports the integration of farmers to earn more from organic fruit management. The research results showed that the participatory learning process model of farmers can be adjusted, applied, and integrated with other organic farming groups and will enable organic farmers to have a better quality of life and sustained well-being.

Keywords: Models, participatory learning process, participatory ,organic fruit management

บทนำ

การขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในประเทศอย่างยั่งยืนตามนโยบายรัฐบาลและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีเป้าหมายจะเพิ่มพื้นที่เกษตรอินทรีย์โดยสินค้า "เกษตรอินทรีย์" จะจำหน่ายในประเทศร้อยละ 40 และจำหน่ายตลาดต่างประเทศร้อยละ 60 พร้อมการเดินหน้านโยบายทศวรรษเกษตรอินทรีย์ (Department of International Trade Promotion, 2018: 1) สำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นในอนาคต ได้แก่ ผลไม้เมืองร้อน ทั้งสดและตากแห้ง รองลงมาเป็น ผัก สมุนไพร กล้วย ไข่ สุนัข กล้วยแปรรูป และขนมขบเคี้ยว เป็นต้น “มาตรฐานเกษตรอินทรีย์” และ “ระบบการตรวจสอบรับรอง” ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาดและผู้บริโภคยอมรับในตัวสินค้า เกษตรอินทรีย์มากขึ้น (Laopasert,T., 2015: 127

ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตและตลาดผลไม้เมืองร้อนที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในระดับสากลตามเป้าหมายยุทธศาสตร์พัฒนาผลไม้ไทย พ.ศ. 2558 – 2564 สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ที่มีการพัฒนา 2 แนวทางคือ 1) การพัฒนาเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้าน ที่เป็นระบบการผลิตเพื่อพึ่งตนเองเป็นหลักและยึดตามวิถีธรรมชาติ และ 2) การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้ได้การรับรองตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยเน้นการเทียบเคียงมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองที่เท่าเทียมในระดับสากล ให้เกษตรอินทรีย์ไทยเป็นที่ยอมรับ (Office of Agricultural Economics, 2018: 4) การสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร เป็นผู้ผลิตเกษตรรายย่อยให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ จึงเป็นหนึ่งการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์รูปแบบการจัดองค์กรของกลุ่มที่ขอการรับรองต้องกำหนดบทบาท และหน้าที่ที่ชัดเจนในส่วนของผู้ผลิต โดยให้มีเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและกรมวิชาการเกษตรทำหน้าที่เป็นหน่วยรับรอง (Department of Agricultural Extension, 2017: 24)

พร้อมกับการมีระบบตรวจสอบรับรองแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาคุณภาพได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าสมาชิกกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการรับรองมาตรฐานแล้ว การทำให้กลุ่มมีอุดมการณ์ขับเคลื่อนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะทุกคนมีส่วนร่วมในการตั้งข้อตกลงร่วมกันในการทำเกษตรอินทรีย์ อีกทั้งทำให้ผู้ที่อยากมาเข้ากลุ่มเห็นกติกาของกลุ่มชัดเจนตั้งแต่แรก ซึ่งทำให้ผู้ที่มาใหม่ตัดสินใจง่ายกับการเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มในด้านการตลาด เกษตรอินทรีย์จะช่วยให้ผู้บริโภคเข้าใจการทำงานของเกษตรกร และยังมีส่วนร่วมในระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Nawarat,A., 2019: 4) พีจีเอสจึงเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมในการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ภายในกลุ่มเกษตรกร รายย่อยในการเพิ่มพื้นที่เกษตรอินทรีย์และเพิ่มจำนวนเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งสามารถยกระดับกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้านได้อย่างยั่งยืน (IFOAM, 2015: 7)

จะเห็นได้ว่าเกษตรกรของไทยทุกวันนี้ ต้องเผชิญกับความท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านการชะลอตัวของเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรม สภาพแวดล้อมทางสังคม และการดำเนินชีวิตในสังคม การที่จะให้เกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่า เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิต เพราะปัจจัยการผลิตเป็นต้นทุนน้ำของภาคการเกษตรและปลายน้ำที่เป็นช่องทางการจำหน่าย ก็ต้องส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้

การรวมตัวกันของเกษตรกรนับเป็นแนวทางสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรเพราะการรวมตัวกันนอกจากจะเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรอง ทั้งด้านการซื้อปัจจัยการผลิตและขายผลผลิตแล้ว ยังนำมาซึ่งความร่วมมือกันของหมู่คณะ ซึ่งกลุ่มเกษตรกรจะมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ปัญหาที่สามารถนำไปสู่การพึ่งตนเองได้และนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน (Attavanich,W., et al., 2019: 1-2) โครงการสามพรานโมเดลเป็นโมเดลต้นแบบที่สามารถแก้ปัญหาในเรื่องที่ เกษตรกรขาดองค์ความรู้ ขาดช่องทางการตลาด ตัดวงจรกับดักห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยโครงการเกิดความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน เกิดเป็นภาคีเครือข่ายในการร่วมกัน ขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Sanitchua,A.,2016: 2) ปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

สามพรานโมเดล จังหวัดนครปฐม ทำให้เกษตรกรเข้าถึงเกษตรอินทรีย์ทุกชั้นตอนรวมถึงกลยุทธ์การทำเกษตรอินทรีย์และวิธีการช่องทางในการจัดจำหน่ายต่าง ๆ ควบคู่กับกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อให้เกษตรกรที่มีความสนใจนั้นได้เข้าร่วมในสวนสามพรานโมเดล(Suansee,J.,et al, 2020:781) โดยได้ริเริ่มแนวทางส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผลไม้อินทรีย์ สมาชิกกลุ่มไม่จำเป็นต้องมาก แต่ต้องเป็นเกษตรกรที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจเรียนรู้หาประสบการณ์เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งตัวเกษตรกรเอง ต้องมีความสมัครใจที่จะดำเนินการปรับเปลี่ยนอย่างแท้จริง มีการติดตามการทำงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เพื่อหนุนช่วยและสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานร่วมกัน นั่นคือแนวทางความสำเร็จของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ (Organic Thai Products, 2020: 1)

งานวิจัยนี้จึงนำรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์มาใช้กับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้รูปแบบหรือบูรณาการในการพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์ต่อการเพิ่มจำนวนเกษตรกรรายย่อย ผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนเพิ่มผลผลิตทางเกษตรอินทรีย์ ซึ่งให้เป็นที่ยอมรับต่อผู้บริโภคและผู้ประกอบการทั้งในและต่างประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ได้ทราบถึงสภาพปัจจุบันและสภาพทั่วไปที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์
2. ได้ทราบถึงปัจจัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์
3. ได้รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพทั่วไปของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์ เริ่มตั้งแต่การจัดการต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เครือข่ายสามพรานโมเดล โดยใช้แนวคิดทฤษฎีทางสังคม แนวคิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และแนวคิดปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ เป็นกรอบในการวิจัย

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ

ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือเกษตรกรอินทรีย์ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้การจัดการผลไม้อินทรีย์ เช่น ประธานกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์หรือเกษตรกรอินทรีย์ต้นแบบ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นแรงจูงใจ ผลักดัน แนะนำให้คำปรึกษา ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่มาจากหลากหลายพื้นที่และเกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายครบถ้วนน่าสนใจ จะประกอบไปด้วย

- 1) ประชากรกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เช่น เกษตรกรต้นแบบเกษตรกรอินทรีย์ ประธานและสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ และเกษตรกรอินทรีย์นอกพื้นที่ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์
- 2) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม

- 3) ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้แทนองค์กรปกครองท้องถิ่น ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
 - 4) เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของการจัดการผลไม้อินทรี
 - 5) เจ้าหน้าที่สามพรานโมเดลร่วมดำเนินกิจกรรมด้วยวิธีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการจัดการผลไม้อินทรี
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการวิจัย คือ กลุ่มเกษตรกรอินทรี อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
 4. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ มกราคม พ.ศ. 2563 ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2563

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสม (mixed method) ซึ่งเป็นการใช้เทคนิควิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มาร่วมกันศึกษาหาคำตอบของงานวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากร โดยกำหนดประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรอินทรี อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 56 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 2.1 แบบสอบถาม เรื่อง กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มี 1 ชุด และแบบสอบถาม เรื่องปัจจัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มี 1 ชุด สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ทั้ง 2 ชุดโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ได้ค่าความสอดคล้องของข้อคำถามทุกข้ออยู่ในช่วง 0.71–1.00 ทดสอบความเชื่อมั่นได้ค่าแอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.985 และ 0.812 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่า 0.7 สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลภาคสนามได้ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา เพื่ออธิบายถึงคุณลักษณะในกระบวนการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา (content validity)

- 2.3 ประเด็นการสนทนากลุ่มแบบไม่มีโครงสร้างและการประชุมกลุ่มย่อย ได้แก่ เกษตรกรอินทรี เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เจ้าหน้าที่ภาคเอกชน และนักวิชาการ เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการผลไม้อินทรีเพื่อประเมินความพึงพอใจและให้ข้อเสนอแนะต่อการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเกษตรกรอินทรี

- 2.4 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยสังเกตปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มสมาชิกเกษตรกรและตัวแทนจากองค์กรสามพรานโมเดล เจ้าหน้าที่ทางภาครัฐ วิทยากรจากหน่วยงานภายนอก และผู้แทนชุมชน ที่มีการวางแผนร่วมกันเพื่อดำเนินงานการจัดการผลไม้อินทรี โดยสังเกตว่ามีการเสนอความคิดเห็นเพื่อร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมกิจกรรม ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมวางแผนร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ของกระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างไร และมีปัจจัยรายละเอียดด้านใดบ้าง

- 2.5 การประเมินรูปแบบ โดยการสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์ ด้วยสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

2) วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์ ด้วยสถิติค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

3.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรอินทรีย์ในกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์

2) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ทำการวิเคราะห์จะเป็นข้อมูลเชิงบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสังเกตและการจดบันทึก

3) กำหนดรูปแบบการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมและประมวลผลข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์

จากผลการสำรวจในงานวิจัยนี้พบว่าเกษตรกรอินทรีย์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงอยู่ร้อยละ 55.36 ด้านอายุพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.43 ส่วนใหญ่จะทำการเกษตรแบบครอบครัวพ่อแม่ลูกมีจำนวน 43 รายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.78 ด้านการจ้างแรงงานภายนอกมีการจ้างเป็นครั้งคราวจำนวน 28 รายคิดเป็นร้อยละ 50.00 และทำเกษตรอินทรีย์ภายในครอบครัวจำนวน 16 รายคิดเป็นร้อยละ 28.57 ส่วนด้านของการศึกษาของเกษตรกรส่วนใหญ่พบว่าจบระดับมัธยมศึกษามากที่สุดจำนวน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.79 และเคยได้รับการอบรมเกษตรกรอินทรีย์ มีจำนวน 49 ราย คิดเป็นร้อยละ 85.75 เกษตรกรมีประสบการณ์ 2 ปีในการทำสวนผลไม้เกษตรอินทรีย์หรือไร่ผลไม้อินทรีย์ มีจำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.36 และมีประสบการณ์มากกว่า 4 ปีขึ้นไปในการทำสวนผลไม้เกษตรอินทรีย์หรือไร่ผลไม้อินทรีย์ จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.36 ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน เนื่องจากประสบการณ์มีทั้งเกษตรกรรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ ลักษณะพื้นที่ที่ทำการเพาะปลูกผลไม้อินทรีย์ส่วนใหญ่เป็นที่ดินของตนเองมีจำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.07 สาเหตุของการเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ (การจัดการผลไม้อินทรีย์ของสามพรานโมเดล) เกษตรกรส่วนใหญ่ชอบโดยสมัครใจมากที่สุด มีจำนวน 26 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.42 แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำสวนหรือไร่ผลไม้อินทรีย์ เริ่มต้นจากเงินทุนส่วนตัวมากที่สุดจำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 39.29 เพราะเกษตรกรเริ่มทำจากแปลงเล็ก ๆ ก่อนแล้วค่อยขยายจากรายได้เพิ่มขึ้น

สรุปสภาพรวมสภาพปัจจุบันของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เครือข่ายสามพรานโมเดล ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการเรียนรู้ในด้านรับรู้ปัญหา ด้านร่วมกิจกรรม ด้านแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านวางแผน ด้านประเมินผล และด้านรับผลประโยชน์ โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.916

ตารางที่ 1: สรุปผลภาพรวมการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์

ข้อ	กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1	ด้านรับรู้ปัญหา	3.38	1.168	ปานกลาง	6
2	ด้านกิจกรรม	3.77	0.856	มาก	2
3	ด้านแลกเปลี่ยนเรียนรู้	3.65	0.916	มาก	4
4	ด้านวางแผน	3.77	1.053	มาก	1
5	ด้านประเมินผล	3.63	0.887	มาก	5
6	ด้านรับผลประโยชน์	3.75	0.929	มาก	3
รวม		3.64	0.916	มาก	

ส่วนที่ 2 ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์

สรุปผลภาพรวมของการวิเคราะห์ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เครือข่ายสามพรานโมเดล ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยภายใน ด้านบุคคล อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 ส่วนปัจจัยภายนอก พบว่าด้านผู้นำ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสภาพแวดล้อม โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.466

ตารางที่ 2: สรุปผลภาพรวมการวิเคราะห์ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์

ข้อ	ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ปัจจัยภายใน					
1	ด้านบุคคล	4.59	0.559	มากที่สุด	1
ปัจจัยภายนอก					
1	ด้านผู้นำ	4.51	0.445	มากที่สุด	1
2	ด้านสังคม	3.47	0.420	ปานกลาง	3
3	ด้านเศรษฐกิจ	4.27	0.553	มาก	2
4	ด้านสภาพแวดล้อม	3.34	0.352	ปานกลาง	4
รวม		4.04	0.466	มาก	

ส่วนที่ 3 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์

ในการนำรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์ที่ได้มาศึกษาเพื่อนำไปใช้ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์ได้กว้างขึ้นหรือการนำไปประยุกต์กับเกษตรกรกลุ่มอื่น สิ่งที่ต้องดำเนินการ คือ

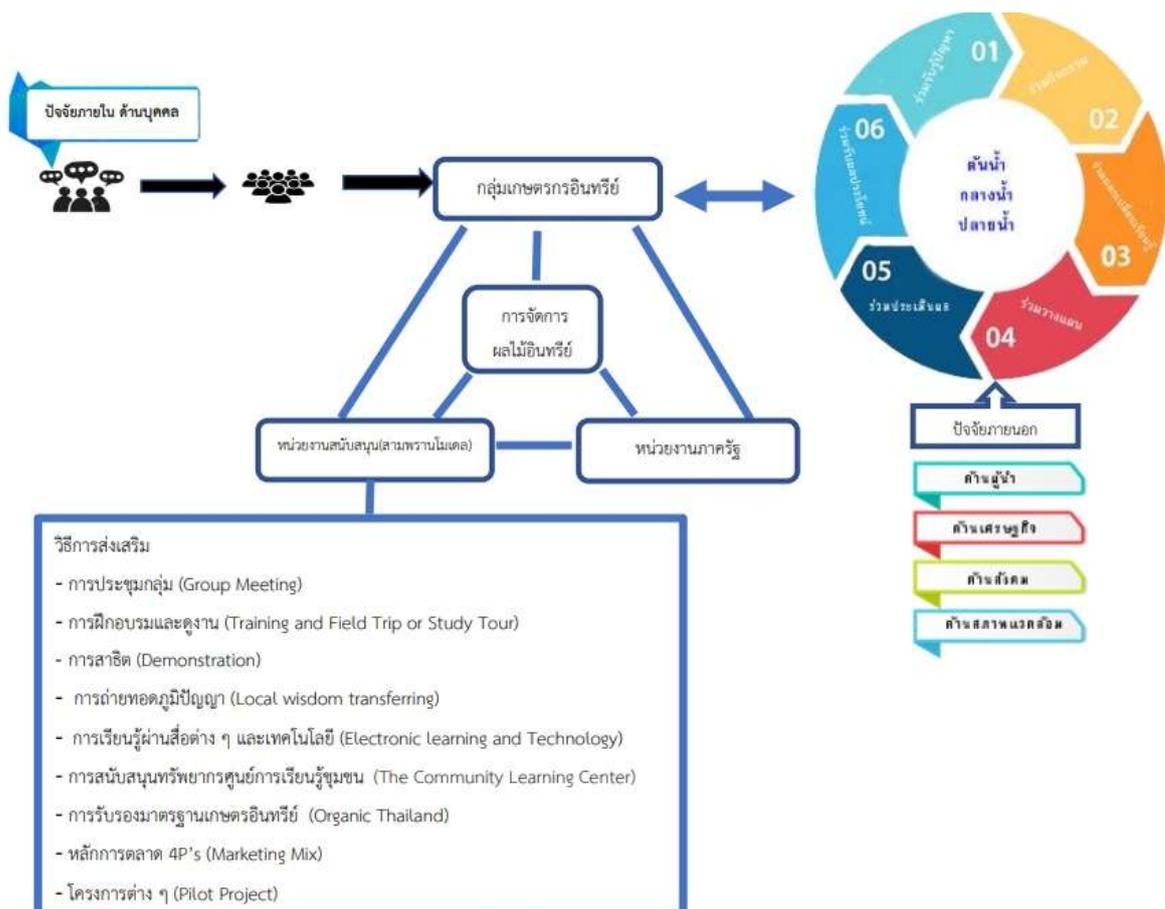
1. การสร้างความเข้าใจในรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์ โดยทำการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บางช่วงเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์ จากการศึกษาขางานวิจัยนี้ได้เข้าใจถึงแนวคิดของรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ซึ่งมีความยืดหยุ่น หลากหลาย และเหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมนั้น ๆ ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บางช่วงมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และสังคม

ของในพื้นที่เกษตรอินทรีย์ ให้ดีขึ้นและมีความสุข ซึ่งนำสู่ความยั่งยืนของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ได้ในที่สุด และเข้าใจในรายละเอียดของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันต่อกันต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ มีการบริหารจัดการที่ทำให้กลุ่มเกษตรอินทรีย์มีศักยภาพในการคิดและการปฏิบัติเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพกลุ่มเกษตรอินทรีย์ให้กว้างเพิ่มมากขึ้น และส่วนของผลผลิตซึ่งเป็นผลที่ได้จากการตระหนัก การเรียนรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรให้เป็นไปตามเป้าหมายและกฎระเบียบเกษตรอินทรีย์อย่างเคร่งครัด

2. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์สภาพแวดล้อมในพื้นที่ เป้าหมายที่จะนำรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์ไปประยุกต์ใช้ ทั้งทางด้านโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม ของการรวมกลุ่มเกษตรอินทรีย์บางช่วงนั้น จะต้องพิจารณาถึงความสอดคล้องหรือความใกล้เคียงกันหรือความต่างกันของบริบทพื้นที่เป้าหมายกับบริบทของรูปแบบนี้ ก่อนนำรูปแบบนี้ไปปรับใช้

อย่างไรก็ดี รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์ดังภาพที่ 1 นี้ สามารถนำรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมนี้ ไปประยุกต์ใช้เพื่อการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มเกษตรอินทรีย์กลุ่มอื่นที่กำลังจะริเริ่ม หรือรวมกลุ่มแต่ยังไม่ถึงเป้าหมาย หรือมีการรวมกลุ่มแต่สมาชิกน้อยขาดการสนับสนุน หรือการปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการในกลุ่มเพื่อดึงดูดความสนใจต่อผู้บริโภค เช่นการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนเรื่องเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ การท่องเที่ยววิถีอินทรีย์ สร้างชีวิตที่สมดุล เพื่อให้เกษตรกรอินทรีย์ในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นต้น

รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์

อภิปรายผล

รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี พบว่า

1) กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี

กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกลุ่มเกษตรกรอินทรีของสามพรานโมเดล ในการส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (Nuntapanich,P, 2012: 215) การจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมให้กับกลุ่มเกษตรกรได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริง ในลักษณะของการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action learning) ในกระบวนการส่งเสริมความรู้แบบมีส่วนร่วม ได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรเป้าหมายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ (Peer assist) ทำให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจและสามารถนำความรู้ ที่ได้กลับไปใช้ปฏิบัติและขยายผลการเรียนรู้ภายในกลุ่มกับสมาชิก ดังนั้น กลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการสามพรานโมเดล สามารถนำผลรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีไปปรับใช้ และสามารถยกระดับความรู้ของเกษตรกรด้วยการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรอินทรีแบบมีส่วนร่วมนี้ได้ตามความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีในระดับต่อไป

2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านผู้นำ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Suansee, J.,et al., 2020: 781) ได้สะท้อนถึงปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามพรานโมเดล จังหวัดนครปฐม ผลจากการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การทำเกษตรอินทรีย์และวิธีการช่องทางในการจัดจำหน่ายต่าง ๆ ควบคู่กับกลยุทธ์ทางการตลาดโดยอ้างอิงจากทฤษฎีหลักการตลาด 4P's (Marketing Mix) เพื่อให้เกษตรกรที่มีความสนใจนั้นได้มาเข้าร่วมในโครงการของสวนสามพรานเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งสามพรานโมเดลยังสร้างความมั่นใจด้านการตลาดให้กับผู้บริโภค ผลงานวิจัยของ (Pimsawat, J.&Treewannakul, P., 2018: 113-124) พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของสามพรานโมเดล ค่าเฉลี่ยรวม 2.51 โดยแบ่งเป็น 4 ด้านได้แก่ ด้านหลักสุขภาพ ค่าเฉลี่ย 2.52 ด้านหลักระบบนิเวศน์ ค่าเฉลี่ย 2.55 ด้านหลักความเป็นธรรม ค่าเฉลี่ย 2.46 และด้านหลักการดูแลเอาใจใส่ ค่าเฉลี่ย 2.51 และ 5) เพศ อายุ อาชีพเสริม และการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภคในสามพรานโมเดล ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่กระบวนการผลิต(ต้นน้ำ) มาตรฐานสินค้าอินทรีย์(กลางน้ำ) และตลาดของสินค้า(ปลายน้ำ)เป็นปัจจัยสำคัญของเกษตรกรเพื่อความยั่งยืน

3) รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี

รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้นจากการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee Systems) เป็นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในระบบการตรวจรับรองแบบกลุ่มเกษตรกรรายย่อยที่มีการรวมกลุ่มอย่างเหนียวแน่น มีการพัฒนากระบวนการผลิตในวิถีเกษตรอินทรีย์ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำอย่างต่อเนื่อง มีการแปรรูปเองในท้องถิ่นและขายตรงกับผู้บริโภค เหมาะกับผู้ประกอบการที่เน้นตลาดในประเทศ โดยเฉพาะในท้องถิ่น (Jarungpanich, S., 2020: 8-9) เช่น ตลาดสุขใจ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Kettapunt,S.,et.al., 2020: 333) แสดงให้เห็นว่า กระบวนการของพีจีเอส เป็นการรวมกลุ่มที่แสดงทัศนคติที่ดีร่วมกันของเกษตรกรและการตรวจเยี่ยมฟาร์มเพื่อน บนพื้นฐานความโปร่งใส ฟังพาดตนเองได้ และมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ตามบริบทที่แตกต่างกันจัดเป็นผลกระทบเชิงบวกต่อการทำเกษตร นั่นคือวิถีชีวิตของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรี

การสรุปผล

จากผลการวิจัยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีนี้ เกิดจากการรวมตัวกันของเกษตรกรอินทรีจำนวนมาก มาเป็นกลุ่มเกษตรกรอินทรีในพื้นที่ โดยนำกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน มาปรับใช้สู่การปฏิบัติจริง อันได้แก่ ร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมกิจกรรม ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมวางแผน ร่วมประเมินผล และ ร่วมรับผลประโยชน์ จนเกิดรูปแบบการปฏิบัติที่เหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกรอินทรีแห่งนี้ โดยผู้นำที่มีความเข้มแข็งภายใต้การสนับสนุนหน่วยงานสามพรานโมเดล ลงพื้นที่สู่การปฏิบัติจริง จนประสบความสำเร็จเป็นกลุ่มเกษตรกรอินทรีที่มีความเข้มแข็ง มีชื่อเสียง และ มีความยั่งยืนจนถึงปัจจุบัน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นต้นแบบสู่กลุ่มเกษตรกรอินทรีในชุมชนอื่นได้ ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม นั้นมาจากปัจจัยภายในของเกษตรกรเองที่เป็นแรงจูงใจหลักคืออยากมีสุขภาพที่ดี อยู่อย่างธรรมชาติ มีอาชีพที่ยั่งยืน มีรายได้จนเจือจรรอบครัว และมีเครือข่ายทางสังคมที่เป็นมิตร พร้อมกับการได้รับวิธีการส่งเสริมในรูปแบบต่าง ๆ จากหน่วยงานหลัก อันนำมาสู่แนวทางการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสม เพื่อให้กลุ่มเป็นกลไกขับเคลื่อนการสร้างเป้าหมายร่วมกันในการเรียนรู้เกษตรกรอินทรี (domain and knowledge) เกิดพื้นที่ทางสังคมด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับความคิด ปรับทัศนคติ ซึ่ง จะเอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบดังกล่าวได้จริง

รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ (ตั้งแต่เกษตรกรผู้ปลูก ผู้รวบรวมผลผลิต ผู้จัดจำหน่าย) ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. เริ่มต้นจากเกษตรกรเกิดความตระหนักและค้นพบปัญหาจากการทำเกษตรเคมี หาแนวทางการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น จึงเกิดการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มเกษตรกรอินทรีที่มีเป้าหมายร่วมกัน นั่นคือการทำเกษตรอินทรีในพื้นที่ เพื่อผลิตพืชผลให้มีคุณภาพและมีระบบการบริหารจัดการแบบครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และเมื่อเริ่มลงมือปฏิบัติตามแนวทางนั้นอย่างจริงจัง หน่วยงานหนึ่งได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและให้การสนับสนุนให้เกษตรกรจนเกิดแรงผลักดัน จูงใจในสิ่งที่ปฏิบัติ เป็นอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืนได้จากการรวมกลุ่มครั้งนี้ นั่นคือหน่วยงานสามพรานโมเดล โดยกลุ่มเกษตรกรอินทรียอมรับและดำเนินการปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มอย่างเคร่งครัด เพื่อเข้าสู่กระบวนการหลักของการ**ร่วมวางแผน** เกี่ยวกับกระบวนการผลิต เช่น การพันธุ์ต้นกล้า การจัดเตรียมแปลง ดิน น้ำ การทำปุ๋ยมูลสัตว์ การทำปุ๋ยหมักทางธรรมชาติ เป็นต้น เก็บเกี่ยวความรู้ไว้เป็นฐานข้อมูลให้กับสมาชิกเกษตรกรอินทรีอย่างต่อเนื่อง

2. กลุ่มเกษตรกรอินทรีดำเนินการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในด้านการ**ร่วมรับรู้ปัญหา** ที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตรอินทรีสำหรับมือใหม่อย่างต่อเนื่อง และสำหรับเกษตรกรที่มีประสบการณ์จะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีกับสมาชิกได้ตั้งแต่แรกเริ่ม คือ การปลูก ช่วงระยะเวลาในการดูแลผลผลิต การเก็บเกี่ยว การคัดแยกผลผลิต ตามลำดับ กลุ่มเกษตรกรอินทรีจะมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม**ดำเนินกิจกรรม** ซึ่งเป็นวิธีการส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับความรู้เป็นช่วง ๆ เพื่อนำไปปฏิบัติได้จริง อาทิเช่น การประชุมปรึกษาหารือเรื่องสำคัญ การศึกษาดูงาน การเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ของเกษตรกร ฯลฯ แล้วนำมา**ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้**ภายในกลุ่มเกษตรกรอินทรี เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงและดำเนินการตรวจสอบมาตรฐานเกษตรกรอินทรีด้วยกระบวนการพีจีเอสของกลุ่ม ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลมาตรฐานความปลอดภัยต่าง ๆ ด้วยระบบเกษตรกรอินทรี กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรอินทรีจะหมุนเวียนและปฏิบัติไปเป็นวงจรของการจัดการผลไม้อินทรีภายในกลุ่ม

3. เมื่อกลุ่มเกษตรกรได้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในด้านการร่วมประเมินผลเปรียบเสมือนการสร้างความพึงพอใจในกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพชีวิตของเกษตรกร สภาพแวดล้อม และความเป็นไปได้การจัดการผลไม้อินทรีย์ในด้านคุณภาพ ราคา ผลผลิตที่มีความสมบูรณ์ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกันในการจัดจำหน่ายให้กับผู้บริโภคที่สนับสนุนโดยตรงและที่เกษตรกรอินทรีย์สามารถจัดจำหน่ายได้เอง จัดจำหน่ายผ่านกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และจัดจำหน่ายร้านค้าในเครือข่าย เป็นต้น การสร้างขวัญกำลังใจให้เกษตรกรได้มีแรงจูงใจและผลักดันในเข้าสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะผลักดันให้กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์มีความยั่งยืนและมีอาชีพที่มั่นคงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า เกษตรกรได้เรียนรู้จากพื้นฐานความรู้เดิม และเพิ่มเติมความรู้ใหม่ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมแบบกลุ่ม ซึ่งเกษตรกรอินทรีย์เป็นผลพวงระยะยาว และเป็นความหวังหนึ่งในการอยู่ดีมีสุขของเกษตรกร และของทุกคนในสังคม เพราะทุกคนล้วนเป็นผู้บริโภค ดังนั้น หน่วยงานที่ส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ ควรให้กำลังใจและสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรที่จะเริ่มต้นใหม่และจะเริ่มเข้าสู่กลุ่มอินทรีย์ให้ได้เรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จและให้ข้อมูลกับเกษตรกรตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำเพื่อเป็นการเสริมแรงผลักดันให้มีความตั้งใจสูงและผลิตพืชผลอย่างมีคุณภาพและปลอดภัย

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรเคมีไปเป็นเกษตรกรอินทรีย์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์แล้วเห็นผลทั้งด้านเศรษฐกิจ ผลผลิตขายได้ ราคาดี ด้านสังคม สุขภาพดี ชุมชนเจริญขึ้น ด้านสภาพแวดล้อม เป็นธรรมชาติ ดินดี แหล่งน้ำสะอาด และมีการบริหารจัดการกลุ่มที่ดีด้วยผู้นำและสมาชิกร่วมกันด้วยความขยันขันแข็งและมีความเข้มแข็ง ดังนั้น กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ที่สามารถเป็นตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจน จะช่วยให้เกษตรกรอื่นหันมาสร้างกลุ่มการเปลี่ยนแปลงเป็นเกษตรกรอินทรีย์เพื่อสร้างพลังการเชื่อมโยงผู้บริโภคและผู้ผลิตที่เข้มแข็ง สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการผลไม้อินทรีย์ รูปแบบนี้การนำไปใช้จะต้องเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของทุกด้านในกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลซึ่งกันและกันอย่างเป็นภาพรวมของการรวมกลุ่มทำเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานผู้สนับสนุนและรับผิดชอบต้องพิจารณาว่าการขับเคลื่อนจะต้องมีความเข้าใจในกระบวนการการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และชุมชนในท้องถิ่น ที่จะนำไปสู่การพัฒนาด้านเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริงและต้องมีความมุ่งมั่นอย่างจริงจัง หัวใจสำคัญของการนำรูปแบบนี้ไปใช้ก็คือ การปรับตัวอย่างยืดหยุ่นเพื่อให้เกิดสมดุลเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่การทำการเกษตรในแต่ละช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. การเรียนรู้ด้านการเกษตรสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) อาจมีองค์ประกอบอื่น ๆ นอกเหนือจากกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทั้งหลักการเรียนรู้ เนื้อหาด้านการเกษตร วิธีการเรียนรู้ด้านการเกษตร และสื่อการเรียนรู้ด้านการเกษตร ด้วยระบบเทคโนโลยีและสื่อสังคมต่าง ๆ อย่างน่าสนใจ จึงควรศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรบ้าง และจะนำมาพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างไร

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบผลจากการส่งเสริมการเกษตรตามรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบอื่น เช่น Smart Farmer , โคก หนอง นา โมเดลเพื่อพัฒนารูปแบบต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ สามพรานโมเดล มูลนิธิสังคมสุขใจ โรงแรมสามพรานริเวอร์ไซด์ เจ้าหน้าที่มูลนิธิสังคมสุขใจ เจ้าหน้าที่องค์การภาครัฐ นักวิชาการด้านเกษตรอินทรีย์ และกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่ให้ความร่วมมือสนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้ และอนุเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาโดยการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี

References

- Attavanich, W., Chantararat, S., Chenphuengpawon, J., Mahasuweerachai, P., & Thampanishvong, K. (2019). Farms, Farmers and Farming: a Perspective through Data and Behavioral Insights. BOT Symposium Discussion Paper.
- Department of Agricultural Extension (2017). Organic Agriculture *System* Agricultural Cooperative Federation of Thailand, Ltd. Nonthaburi Province, Thailand.
- IFOAM.(2015).PolicyBrief:HowGovernmentCansupportparticipatoryguaranteesystem,AvailableSource:http://www.ifoam.bio/sites/default/files/page/files/policybriefhowgovernmentscansupportpgs_0.pdf,February 21, 2015
- Jaruengpanich, S. (2020) .Organic Food. Report situation analysis and economic warning.The Office of SMEs Promotion .
- Kettapunt, S., Anan, K. and Athinuwa, D. (2020). Effect of Participatory Guarantee Systems (PGS) Application in Organic Farming Community . Department of Agricultural Technology, Faculty of Science and Technology, Thammasat University .Rangsit Centre, Khlong Nueng, Khlong Luang, Pathum Thani Thai Journal of Science and Technology (333-354)
- laopasert T.(2015). two -way Story/Push Organic Agriculture Thailand Up Global Marketing. Matichon Technologychaoban. Online. www.technologychaoban.com/news_detail.php?tnid=1942
- National Bureau of Agricultural Commodity and Cooperatives. (2012). Criteria for certification of organic agriculture. Retrieved from http://www.acfs.go.th/km/download/cer_scheme_organic.pdf (In Thai) [ban.com/news_detail.php?tnid=1942](http://www.technologychaoban.com/news_detail.php?tnid=1942)
- Nuntapanich, P.(2012). Effects of participatory learning on practicing organic farming by the farmers in Sisaket province.Faculty of Agriculture, Ubonratchathani Rajabhat University, Ubonratchathan. Khon Kaen Agr. J. 40 : 207-216.
- Office of Agricultural Economics. (2018). Organic Development Strategy (2018-2021). Organic Development Strategic Committee.
- Organic Thai Products. (2020). Organic Farming Success .Thai Post. Organic Market Information Operations **Center.**,March 13, 2020
- Pimsawat, J. & Treewannaku, P. (2018). Opinions on Organic Agriculture of Consumers in Sampran Model .Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture, Kasetsart University, Bangkok .Agricultural Sci. J. (2018) Vol. 49(2): 113–124

- Sanitchua, A.(2016). The Performance Study of the Sampran Model in Nakhonpathom Province. An independent study submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of master of political science (public administration and public affairs) executive program in public administration and public affairs faculty of political science Thammasat University.
- Suansee, J. , Thanathon, W. & Klangrahad, C.(2020).The Success Factors Of Farmers Participating Sampran model Nakhon Pathom.The 4th National Conference on Public Affairs Management. Public Affairs Management Under Thailand 4.0. (781-790)